

УДК 658.5

С. М. Безродна,
к. е. н., асистент кафедри економіки підприємства,
Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці
В. О. Лаготюк,
асистент кафедри економіки підприємства,
Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

ВПЛИВ ЯКОСТІ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

S. Bezrodna,
Ph. D. in Economics, assistant Professor, Department of business Economics,
Bukovyna state University of Finance and Economics, Chernivtsi
V. Lagotiuk,
assistant Professor, Department of business Economics, Bukovyna state University of Finance and Economics, Chernivtsi

THE IMPACT QUALITY TO COMPETITIVENESS OF PRODUCTION AGRICULTURAL ENTERPRISES

У статті розглянуто основні системи управління якістю продукції, які використовують вітчизняні підприємства. Визначено і проаналізовано систему управління якістю на основі міжнародних систем і стандартів. Наведено основні параметри аналізу впливу якості продукції на її конкурентоспроможність.

Визначено, що формування системи управління якістю та її подальше належне функціонування забезпечується сукупністю процесів, що протікають у рамках кожного її структурного елемента. Запропоновано основні параметри підвищення конкурентоспроможності підприємства на основі підвищення рівня якості продукції.

The article describes the main quality management system of products that use domestic enterprises. Identified and analyzed quality management system based on international systems and standards. Given the basic parameters of the analysis of influence of product quality on its competitiveness.

Determined that the formation of the quality management system and its continued proper functioning is ensured by the totality of the processes occurring within each structural element. The basic parameters of increasing competitiveness through improved levels of product quality.

Ключові слова: якість, конкурентоспроможність, управління якістю, система ISO, система управління якістю, стандарти якості.

Key words: quality, competitiveness, quality management, ISO, quality management system, quality standards.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах застосування накопиченого досвіду у сфері управління якістю відбувається за рахунок впровадження в практичну діяльність підприємств сучасних принципів управління якістю, які були сформульовані міжнародною організацією ISO. Детальний аналіз основних принципів управління якістю, які прописані у міжнародних стандартах ISO серії 9000, дозволив визначити їх вагомий вплив на забезпечення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства за рахунок

їх комплексної реалізації, що можлива лише в рамках сформованої системи управління якістю. Таким чином, постає необхідність у дослідженні особливостей формування та впровадження системи управління якістю на підприємствах з метою підвищення їх рівня конкурентоспроможності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання впливу якості продукції на конкурентоспроможність досліджували багато нау-

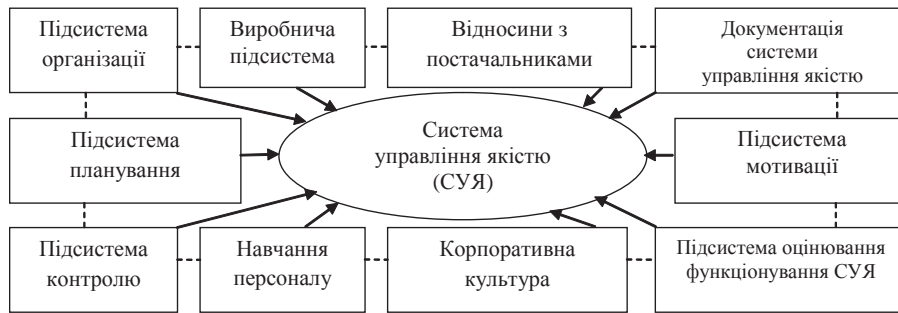

Рис. 1. Основні складові елементи системи управління якістю

Примітка: розроблено авторами.

ковців. Вони розглядали основні параметри системи управління якістю, базові якісні характеристики продукції, які формують сильні сторони підприємства. Зокрема зазначимо таких науковців, як: Циліурік Г.І., Грущинська Н.М., Зотова Є.В., Нагірна Л.В., Олійник В.В., Пономарьова О.С., Пронкіна Л.І. та інші.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

У сучасних умовах важливо знати і правильно визначати ті чинники, від яких напряду залежить конкурентоспроможність продукції та підприємства загалом. Одним із таких чинників є якість продукції, яка формує найбільшу конкурентну перевагу підприємства. Пропонуємо визначити і проаналізувати вплив якості продукції на її конкурентоспроможність та сформулювати систему управління якістю продукції на підприємстві.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Питання управління якістю здійснюється на основі застосування системної методології, відповідно до якої формування системи управління якістю здійснювалося в двох напрямках: докорінній змінні певних аспектів ведення господарської діяльності та функціонування окремих підсистем управління підприємством; та формуванні принципово нових підсистем, наявність яких обов'язково визначена вимогами міжнародних стандартів ISO. Перший напрям передбачає здійснення функціональних змін шляхом модифікації та переорієнтації (з врахуванням пріоритетності процесів управління якістю) наступних підсистем: організації, планування, контролю, мотивації, виробничої підсистеми, корпоративної культури та відносин з постачальниками. Другий напрям є особливо важливим та визначальним, оскільки охоплює формування принципово нових підсистем, а саме: навчання персоналу у сфері якості, документування системи управління якістю та

оцінювання функціонування системи управління якістю. Видозмінена та злагоджена робота вказаних підсистем (структурних елементів) дозволяє створити на підприємстві ефективно діючу систему управління якістю (рис. 1).

Формування системи управління якістю та її подальше належне функціонування забезпечується сукупністю процесів, що протікають в рамках кожного її структурного елемента. З огляду на це дослідження формування системи управління якістю здійснювалося не лише в рамках системної методології, а й на основі застосування процесного підходу. На основі аналізу та узагальнення наукових підходів щодо формування системи управління якістю, визначено сукупність основних видів робіт, реалізацію яких доцільно здійснювати в наступній послідовності: аналіз факторів зовнішнього середовища; аналіз внутрішнього середовища; оцінка виробничо-господарської діяльності підприємства; прийняття рішення щодо розроблення та впровадження системи управління якістю; розроблення системи управління якістю власними силами або за рахунок залучення сторонніх організацій; підготовка кваліфікованого персоналу з питань управління якістю; аналіз структури управління підприємством; визначення структури системи управління якістю; виділення процесів, охоплених системою управління якістю; документування системи управління якістю; ідентифікація, встановлення взаємозв'язків між визначеними процесами; визначення переліку показників та характеристик результативності, ефективності і якості виробничих процесів, а також їх результатів; розроблення системи моніторингу якості виробничої діяльності підприємства (виявлення невідповідностей, коригуючі дії); проведення внутрішніх аудитів; сертифікація системи управління якістю. Комплексна реалізація системного та процесного підходів дозволить сформулювати на підприємстві сучасну систему управління якістю.

Рис. 2. Вплив якості та конкурентоспроможності продукції на підвищення ефективності діяльності підприємства

Джерело: [8 с. 134].

Найбільш поширеними для застосування на підприємствах харчової промисловості є системи управління якістю, розроблені у відповідності з вимогами міжнародних стандартів ISO 9001:2009, ISO 22000:2007 та ISO 14001:2006. Система управління, створена відповідно до стандарту ISO 9001:2009, є універсальною, оскільки може бути впроваджена в будь-якій організації, незалежно від сфери її діяльності та розмірів. Така система використовується для координування та поліпшення діяльності організації у сфері якості за рахунок охоплення всіх стадій життєвого циклу продукту. Система управління, що відповідає вимогам стандарту ISO 22000:2007, використовується для управління та здійснення скоординованої діяльності організації щодо забезпечення безпеки харчової продукції, ґрунтується на основі визначення критичних точок контролю на всіх стадіях життєвого циклу продукту, особливо під час виробничого процесу. Система управління, створена згідно із стандартом ISO 14001:2006, впроваджується з метою зменшення промислового впливу організації на стан навколишнього природного середовища.

В Україні сертифікація систем управління здійснюється в системі сертифікації УкрСЕПРО. За даними офіційного моніторингу системи УкрСЕПРО у 2013 році впроваджено та сертифіковано близько 1300 систем управління якістю (ISO 9001), понад 170 систем управління безпечністю харчових продуктів (ISO 22000) та 196 систем екологічного менеджменту (ISO 14001). Найбільш пріоритетним промисловим напрямом впровадження даних систем управ-

ління є харчова індустрія.

Впровадження сучасних систем управління якістю на вітчизняних підприємствах молокопереробної галузі відбувається досить повільними темпами, зокрема за 2008—2013 рр. із 414 підприємств-виробників молока та молочної продукції систему управління якістю згідно з ISO 9001 впровадили — 58, систему управління безпечністю харчових продуктів — 67 та систему екологічного менеджменту — 3. Це пояснюється рядом причин, зокрема: значними фінансовими та трудовими витратами під час впровадження та сертифікації систем управління якістю, недостатньою підтримкою та стимулюванням

з боку держави; недостатньою поінформованістю про переваги застосування сучасних систем управління якістю; відсутністю кваліфікованих кадрів.

Зазначимо, що важливу роль у формуванні належного рівня конкурентоспроможності відіграє якість продукції підприємства. Циліорик Г.І. [8 с. 133] розглядає вплив якості продукції на її конкурентоспроможність, про що ми можемо простежити на рисунку 2.

Для підвищення якості продукції підприємства, і, в свою чергу, ефективності його діяльності варто удосконалити систему управління якістю. Найдоцільніше впроваджувати міжнародні системи управління якістю. Якщо підприємство планує експортувати свою продукцію, то, звичайно, легше буде пристосовувати її до міжнародних стандартів якості, ніж вдосколювати існуючі вітчизняні.

Найбільш використовуваною на українських підприємствах є система управління якістю НАССР (Система аналізу небезпечних чинників і критичних точок контролю (у латинській аббревіатурі — НАССР "Hazard Analysis and Critical Control Point")), яка дозволяє виробляти безпечну продукцію шляхом ідентифікації і контролю небезпечних чинників.

В основі системи лежить оцінка небезпек, які можуть вплинути на харчовий продукт у процесі його виробництва, зберігання, реалізації та використання. Система НАССР передбачає поділ процесу виробництва на блоки і впровадження системи контролю за потенційними "ризиками" на кожній із цих ділянок. За

умови виконання цих дій, кваліфікованого і відповідального виконання операцій кожним спеціалістом, документування усіх заходів можна звести ймовірність недоброякісного виробництва до мінімуму, практично до нуля. Система НАССР є єдиною системою управління безпечністю харчової продукції, яка довела свою ефективність і прийнята міжнародними організаціями.

Впровадження системи НАССР залежить від наявних ресурсів. Наприклад, невелике підприємство не буде мати таких технічних засобів для мікробіологічного контролю, які має можливість використовувати корпорація, але можна проводити моніторинг критичних контрольних точок, використовуючи параметри, які не відносяться до мікробіологічних. При впровадженні системи реалізується: доповнення контролю продукції контролем процесів, задоволення необхідності в постійно небезпечних продуктах харчування, підвищення ефективності вкладення засобів тощо. Ця система пов'язана із нормами та нормативами підприємства, які повинні бути направлені на реалізацію принципів системи НАССР як сучасної системи управління якістю продукції, основним завданням якої є оцінка виробничого процесу з точки зору аналізу загроз і ризиків, які можуть виникнути в процесі виробництва харчової продукції.

ВИСНОВКИ

Якість продукції є важливою складовою її конкурентоспроможності. Зазначимо, що для підвищення якості продукції підприємства, і, в свою чергу, ефективності його діяльності варто удосконалити систему управління якістю. Найбільш поширеними для застосування на підприємствах харчової промисловості є системи управління якістю, розроблені у відповідності з вимогами міжнародних стандартів ISO 9001:2009, ISO 22000:2007 та ISO 14001:2006.

Література:

1. Грущинська Н.М. Оптимізація державної політики стандартизації як умова конкурентоспроможності національного виробництва / Н.М. Грущинська // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 12 (102). — С. 51—60.
2. Зотова Є.В. Економічна сутність конкурентоспроможності підприємства / Є.В. Зотова // Формування ринкових відносин в Україні. — 2010. — № 4. — С. 35—37.
3. Нагірна Л.В. До аналізу конкурентоспроможності підприємств та понять, що визнача-

ють рівень її реалізації / Л.В. Нагірна // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. — 2010. — № 4. — С. 136—141.

4. Олійник В.В. Особливості визначення конкурентоспроможності продукції / В.В. Олійник // Економіка АПК. — 2009. — № 5. — С. 128—132.

5. Пономарьова О.С. Вплив якості продукції на конкурентоспроможність підприємства / О.С. Пономарьова, Г.Ю. Кучерук // Економіка. Фінанси. Право. — 2009. — № 5. — С. 7—9.

6. Пронкіна Л.І. Конкурентоспроможність і якість товару: проблеми співвідношення / Л.І. Пронкіна, О.В. Вертелева // Економіка та держава. — 2010. — № 3. — С. 44—46.

7. Россіхіна О.Є. Основні фактори конкурентоспроможності підприємства / О.Є. Россіхіна // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. — 2010. — № 2. — С. 184—187.

8. Циліурік Г.І. Якість товару — ключовий важіль забезпечення його конкурентоспроможності / Г.І. Циліурік // Облік і фінанси АПК. — 2011. — № 1. — С. 133—136.

References:

1. Hruschynska, N. M. (2009), "Optimizing public policy for standardization as a condition for the competitiveness of national production", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 12 (102), pp. 51—60.
  2. Zotova, Ye.V. (2010), "The economic essence of enterprise competitiveness", *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 4, pp. 35—37.
  3. Nahirna, L.V. (2010), "By analyzing the competitiveness of companies and concepts that define the level of implementation", *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika i pidpriemnytstvo*, vol. 4, pp. 136—141.
  4. Olijnyk, V.V. (2009), "Features of determine the competitiveness of products", *Ekonomika APK*, vol. 5, pp. 128—132.
  5. Ponomar'ova, O.S. (2009), "The impact of product quality on competitiveness", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, vol. 5, pp. 7—9.
  6. Pronkina, L.I. (2010), "Competitiveness and quality of the goods: the relationship between", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 3, pp. 44—46.
  7. Rossikhina, O.Ye. (2010), "The main factors of competitiveness of enterprises", *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika i pidpriemnytstvo*, vol. 2, pp. 184—187.
  8. Tsyliuryk, H.I. (2011), "Quality goods — a key lever to ensure its competitiveness", *Oblik i finansy APK*, vol. 1, pp. 133—136.
- Стаття надійшла до редакції 26.07.2016 р.*